

Pauli Nielsen:

Eitt sindur um ekki at duga at lesa

– og eitt sindur meira um einfaldar loysnir á truplum viðurskiftum

Í útvarpinum nú ein morgunin varð nortíð við spurningin, hvort fólk nú á dögum duga at lesa ella ekki.

Orsök in til, at spurningurin var á skránni, er ein fyrispurningur á lættingi. Onkur ráðgevi innan skúla-verkið hevur einaferð nevnt, at í londunum úttan um okkum verður roknað við, at umleið fimti hvort tilkominn borgari lesur so illa, at hann litla og onga nýttu hevur av læstri, tá ið hann skal ognar sær kunnleika. Og tað má sigast at

vera óheppið, ti vit liva í eini verð, har skrivaða orðid hevur alstóran týdning bærð í arbeiðinum og í gerandislívinum sum heild. Tað skrivaða orðið hevur stóra makt, og tann maktin er alsamt vaksandi. Eitt nú nýggja teknifroðin og okti möguleikin til samskipti, sum hon gevur, krevur góðan lestrarforleika og góðan málkunleika.

Í framkomnum londum úttan um okkum hevur verið tosað nógv um at gera nakað munagott fyri hesar

medborgarar, sum hava tilílikar trupulleikar, ti sum tíðmar eru, er aloftast so, at tað eru tey, sum eru illa fyri á skúlaokinum, sum fyrst missa arbeiðið. Og við ti missinum er skjott eisini ein virðingina fyri sær sjálvum.

Eisini her hjá okkum hevur spurningurin verið á skránni, og sum tað skilst, er tað í sambandi við royndir at seta okkurt tiltak verk innan frittíðarundirvísingina, at borið er upp á mál, hvussu stóðan er í

grannalondunum.

Talan er her um tilkominn fólk í øllum aldri, sum ekki hava tað gagn av læsningi, sum flest øll onnur hava. Nógv av teimum duga at lesa úttan at duga at lesa, t.v.s. at tey væl kunnu lesa setningarnar, men hava ilt við at fáa innihaldið við, ikki minst í teksti, har nógv stendur millum reglurnar, og tá er skjott, at alt verður svart ella hvitt.

Dagsins skúli fær skyldina.

Hann fær skyldina fyrri, at summir av minum javnaldrum í grannalondunum tykja at hava gloymt at duga at lesa, ella kanska hava teir veruliga ongantið lært tað. Og onkur heldur, at stóðan helst er nakað tann sama her hjá okkum.

Vit vita ið hvussu er, at ein partur av tilkomna fólkinum lesur lítið ella einki. Summi fylgja væl við og fáa sína vitan á annan hátt og kunnu svara fyrri seg. Tey kunnu vera dugandi í arbeiði sínum, virður handverkarar, av raskastu sjómönnum, sjálfstøðug vinnurekandi, politikarar o.s.fr. Eftir er ein partur, sum kann detta burtur ímillum, og sum ti eigur at fáa serstaka hjálp.

Men tað ber ikki til at geva dagsins skúla skyldina fyrri hetta. Heldur ikki skúlanum seinastu 10 árini. Tað er tað sama, sum tá ið summi geva dagsins skúla skyldina fyrri, at tey tilkomnu ikki skikka sær so væl, sum summi halda, at tey áttu at gjørt, ella fyrri standin í verðini í dag. Her er tíðarómsvar so tað munar.

Spyrja vit tilkominn fólk, hvussu tað var at ganga í skúla, so er tað sjálvandi ymiskt úr einum skúla í annan, og á sama skúla

hevur verið ymiskt til ymiskar tíðir, men sum heild tykist vera so, at ein triðingur heldur seg hava gingið í ein góðan skúla, ein triðingur heldur ikki, at skúlin gjørdi sær nakran serligan mun yvirhoyrt, og síðsti triðingurin hevur so at siga bara ring minni frá tíðini í skúlanum, ti tey kendu ongantið, at skúlin var fyrri tey.

Hesin seinasti triðingurin hevur ofta so ringar royndir av skúlagongd, at líka mikið hvørji skúlatilboð tey fáa seinni í lívinum, so halda gomlu vánaroyndirnar teimum frá at taka við teimum.

Sum onkur segði, sum eg kom á tal við um hetta nú dagarnar: »Eg veit ikki, hvat ið eg lærdi, men eg lærdi ið hvussu er lítið av ti, sum lærararnir ætlaðu at eg skuldi læra, sjálvt um eg

haldi, at vit gingu nógv fleiri tímar í skúla, enn børn gera í dag!»

Onkur hjástaddur gjørdi eisini vart við, at eisini har ið bara varð gingið í skúla aðru hvørja viku, komu summi væl undan, og at nógv av okkara kendu, gomlu mentafólkið just hava gingið í tilkan skúla. So spurningur er kanska ikki so mikið, hvussu nógv ein hevur gingið í skúla, heldur hvussu væl.

Tíverri mugu vit eisini sanna, at spyrja vit børnini, sum ganga í skúla nú, so líkast svarini summastaðni ti, ið tey tilkomnu svara. Og sjálvt um ikki kann sleppast undan, at tað onkuntið má kennast leiðiligt 10 ár í skúlanum, so má ivi vera um dygdina í einum skúla, har ein triðingurin av børnunum ikki heldur seg hava gagn av at ganga. Tað er ið hvussu er ikki nóg gott, sama hvussu væl hinir báðir triðingarnir trivast.

Men munur er á, hvussu teir ymisku skúlarnir megna at røkja sínar uppgávur, og hvussu lærarar í fólkskúlanum skipa sitt arbeiði. Og ti ber eisini til at bera saman og at gera royndir. Kanna vit hesar royndir, er niðurstaðan greið. Trivnaðurin og úrkoman hjá børnunum er nógv best á teimum skúlanum, har ið tíkið verður til eftirtektar tann vitan vit á okkara døgum hava um, hvussu børn læra, og i hvørjum umstøðum børn læra best. Ein skúli, sum sær til einstaka barnið, er við til at geva barninum innlit í, hvussu tað kann læra, og ti er hann við til at økja um sjálfvæðing, sjálfvirðingina og áráðið at fara til verka sjálvkravdur.

Afturvendandi niðurstaðan í flest øllum frágreiðingum er, at børn eru so ymisk, ti hvør hevur sín sjónarring og sín lærustil, og at besta borganin fyrri, at øll fáa nóg mikið burturúr, er fjølbroytt innihald, margbroyttir virkshættir, stimbrandi umhvørvi og líkindi til so ofta, sum til ber, í friði og náðum at royna at fáa greiðu á ti, sum er á skránni í løtuni.

Hetta merkir, at bornini, umframt vanligu floksundirvísing, sleppa at royna seg við øðrum arbeiðsháttum í smærri ella stórra bólkum, og at spurningar, sum tey sjá seta sær, fáa nógv stórra pláss í skúlanum, enn vanligt er so at siga í øllum skúlanum. Ti tað er munur á at leita eftir svári upp á egnar spurningar og at terpa tað, sum onnur siga vera neyðugt.

Soleiðis er skúli í okkara tíð mangastaðni, tá ið hann

verður hildin at liva upp til tey høgu mál, sum sett verða í almennu endamálnum fyrri skúlan.

Men soleiðis er ikki alla staðni, og mesta forðingin er vanahugsan, ein hugsan, sum kanska hevur verið rimilig í síni tíð, men als ikki hóskar til tey krøv, sum nútíðin setur. Mesta forðingin er sostatt inni í høgðinum á okkum og ikki teir karmar ella annað, sum vit mangan hava vant okkum at halda. Og nógvir av bágunum hava verið almenn vitan so leingi, at tað kann kennast sum jukan upp í saman at taka teir upp aftur her.

Eitt nú vita vit, at hevur eitt barn ilt við at læra at lesa, soleiðis sum roynt hevur verið at læra tað alt ov leingi, so hjálpið vanliga einki, at vit geva ti uppáftur meira av sama slag. Tá er neyðugt at fjølbroytta arbeiðið fyrri at fáa gongd á, og kanska er trupulleikin onkra heilt aðrastaðni. Kanska verður læstur ikki virður heima, eingin lesur, og so at siga eingin bók er í húsini. Og innast inni sær barnið ti heldur ikki tørvin á at læra tað, ja, svikur innast inni síðmenn-ingina heima við hús, sum just er sermerkt av onga virðing at hava fyrri bókligari mentan. Eitt líkt barn hevur ikki gott av at verða kroyst at júka upp í saman, tíma eftir tíma. Barnið má i dagsins arbeiði í skúlanum sannførast um, at tað í síðsta enda fær gagn av læstrinum, so tað fer at nýta orkuna til at læra at lesa heldur enn til at gera mótstøðu ímóti at læra at lesa. Barnið má fáa kensluna av, at tað fær gagn av læstrinum, og loysa ta megi, sum skal til fyrri at læra tað.

Men vanar eru sterkari enn vitan, og sanna mugu vit, at bornini mangan læra meira av ti, sum tey »gagga« tey vaksnu gera, enn av ti, sum tey vaksnu vilja hava tey at læra.

Eingin man longur vísa aftur, at hvørt barnið hevur sín tørv. Vit mugu ti eisini taka avleiðingarnar av hesi vitan og skipa skúlan so væl sum gjørligt eftir ti. Eitt nú er sundurbeytt skúladagurin ein bági fyrri ti fjølbroytta virksemi, sum ger skúlan til skúla fyrri øll.

Tað er ikki altíð, at so nógv skal til. Allar royndir tykja bera á tann bógvín, at bara vit leggja tveir tímar saman í somu lærugrein, verða nógv rúmari ræsur fyrri fjølbroytta arbeiðinum í skúlanum, og tann broytingin er so lítil, at einki úttan viljin forðar fyrri henni.

